

Mit kíván a magyar nemzet? Le a csomós tökfőzelékkel!

Kollár Árpád – Grela Alexandra: *Félbevágott március*

Március idusáról nekünk, magyaroknak nem csak, illetve nem elsősorban Julius Caesar neve jut eszünkbe, hanem Petőfié, Táncsicsé, Vasvári Pálé, Jókai Mór... és biztos vagyok benne, hogy mindenki, aki most olvassa ezt a recenzíót, tudná még folytatni a névsort. Az 1848. március 15-ei eseményekre, miként tavaly, úgy idén is nagy ünnepségek nélkül, csendben emlékezünk: a rendhagyó ünnepre a Csímota Kiadó egy olyan rendhagyó papírszínházzal jelentkezett, amelyben az évről évre felsorolt nevek egyike sem szerepel.

Mielőtt még rátérnék a bírálatra, hadd reflektáljak röviden a saját kritikusai pozíciómra is. Különös vállalkozás papírszínházról írni, hiszen bár a gyerekekhez szóló művek nagy része attól válik élővé, hogy a szülő vagy pedagógus mesél, mondókázik, verset mond a gyerekeknek, ezek a szövegek mégis leválthatóak valamennyire a szóbeliségről, és írott formájukban is interpretálhatók. A kamishibai esetében más a helyzet: ez egy céltartalmú performatív műfaj, melyben az előadás, a szöveg és az illusztráció nagyon szorosan összekapcsolódnak. Mi lehet a célja egy olyan írásnak, amely a performatív aktust kihagyja az értékelésből? Talán az, hogy – magam is papírszínházas mesélőként – megvizsgáljam, működhet-e ez a konkrét alkotás előadásként is, és ha igen, milyen hatásmechanismusok keltik életre.

Forrás: <https://csimota.hu/termek/felbevagott-marcius>

A *Félbevágott március* című papírszínház szerzője Kollár Árpád, illusztrátora Grela Alexandra. Egyiküktől sem idegen ez a különleges műfaj: Kollár első papírszínházas meséje *Mire jó egy lyukas zacskó?* címmel jelent meg 2020-ban, mely a környezettudatos alkotások közé sorolható: a történet az újrahasznosítás fontosságára világít rá (Szimonidesz Hajnalja rajzaival). Grela Alexandra több papírszínházat is illusztrált már, számomra különösen a Franck Pavloff *Bama* hajnalához készített képei váltak emlékeztető, amelyek kiválóan megragadják a novella ijesztő, disztópikus világát. A *Félbevágott március* rajzai azonban egy cseppet sem nyomoztatók, sőt: a címlap éneklő-gitározó fiataljai mintha a beatkorszak felszabadultságát idéznék. A papírszínház többi, összesen 13 lapján is sok és sokféle ember szerepel: a rekord tíz ember egy oldalon (két dinnyét májszoló gyerek és nyolc úszó felnőtt, de kezeik-lábaiuk úgy összegubancolódtak, hogy első ránézésre mintha tiznél többen is lennének), és a falakon lógó portrékat még nem is számoltam. Miért lényeges ez? Mert ha csak a rajzokat figyeljük, azok azt sugallják nekünk, hogy március 15. mindenki ünnepe: időse, fiatalé, szemüvegesé, bajszosé, kopaszé és kalaposé, eseményesé és kutyát sétáltatóé. Bár tényleg nagyon sokféle alak látható a képeken, a leghangyulósabb pontjaikon mégis elsősorban gyerekek állnak: ezzel a megoldással bizonyára az intencionált befogadókat kívánja megszólítani az illusztrátor. Az élénk színek és az erős kontrasztok szinte mágnésként vonzzák a közönség tekintetét, és mivel a papírszínházas mesélés egy „Jassú műfaj”, ezért a részletek gazdag ábrázolások mellett el is lehet időzni. Azonban nem egységesen és töretlenül derűsek a rajok, hiszen látunk törött babát, sarokban kucorgó kislányt, főzelék felett firtorgó kislányt is: úgy vélem, mindez nemcsak a gyermeki érzelmek kiszűrését és változékonyágát érzékelteti, hanem mintha azt is felszínre hozná, mennyire változatos módon viszonyulhatunk március 15-höz is. Szoktunk büszkékké lenni, szomorúak, kesergők lenni, lelkesek és felszabadultak lenni az ünnepen, és általában ezeket az érzelmi hurokat pendítik meg a megemlékező műsorok, szónoki beszédek is. És ez a kavalkád tükröződik Grela Alexandra rajzaiban is.

Az alkotás vizuális anyaga meglehetősen autonóm. A szöveg történéseire hol csupán egy-egy motívummal reflektál, hol szorosabb illusztratív viszonyban áll vele (például a szétvágást nagy ollókkal vagy fűrészekkel jeleníti meg), de inkább a Kollár-vers sajátos atmoszféráját fordítja át a kép nyelvére. Ebben a papírszínházban történik meg az, amire a nagy sikerű, 2014-es *Milyen madár óta* már sokan várnak: Kollár Árpád két mese (*A Völgy, írta Tárkony*, 2016, és a már említett *Mire jó egy lyukas zacskó?*) után újra (gyerekek)verssel jelentkezett. A vers a *Milyen madár*-ból ismert szövegekre emlékeztet: ez is svéd típusú gyerekvers, hosszú mondatokkal, felsorolásokkal, halmazsókakkal. Míg azonban a kötetben legnagyobbbrészt egyes szám első személyben íródott szövegekkel találkozunk, addig a *Félbevágott március* egyes szám második személyben szólal meg: „Nem jó, ha félbevágod az újjad, mert fáj...”. Ez a megoldás számomra azzal, hogy az alkotás szó szerint meg fogja szólítani a befogadókat, hiszen előadás formájában fogják hallani a verset, de ez az általános te arra is alkalmas, hogy az illusztrációhoz hasonlóan a szöveg is kiemelje: március 15. bárkié és mindenkié.

Forrás: <https://csimota.hu/termek/felbevagott-marcius>

Csak hogy a versben explicite semmi sem szól a forradalomról. Szétvágott autóról meg virágokról olvasunk, csomós tökfőzelékről meg forró láváról, ami piros, mint egy dinnyehéj, a kokárda is csak említés szintjén jelenik meg. Hogy a csudába tud ez a szöveg „ünnepi” meg „március 15-ei” lenni, kérdeztem az első olvasás után. És itt válik rendkívül lényegessé, hogy ez nem egy vers a sok közül egy kötetben, hanem papírszínházas előadásra szánt szöveg. Ugyanis a jó papírszínházas mesélés nem csupán annyiból áll, hogy felolvassuk a szöveget és ezzel szinkronban megmutatjuk a képeket, hanem utána beszélgetünk is a gyerekekkel. Kinek melyik kép tetszett a legjobban? Miért? Tetszett-e nekik a vers, mese? Milyen mozzanatokat emelnének ki belőle? Nekik volt-e már hasonló tapasztalatuk, mint amit a mese vagy a vers megjelenít? És így tovább. Kollár Árpád szövege rendkívül gondolatébresztő, és kiválóan alkalmas arra, hogy elindítson egy beszélgetést arról, mit jelent az őt év feletti: a borító ajánlása szerint) gyerekek számára március 15. A versben megszólaló-megszólító hanghoz nehéz arcot képzelnünk: egyszerre hangzik úgy, mintha egy óvatos felnőtt („a virágot se vágd ketté, mert elhervad a vázában”), egy játékos kamasz („jó, hogy süti a nap az arcodat, és köccölj a hajad a szél”) vagy egy fajta személytelen, mindentudó bölcs („ha egy nyergel például félbevágód a Földet, / az széthasadna, mint az éretlen dinnye, / és nem tudnál átmenni a világ másik felére”) beszélne, amikor azonban a márciusi ifjakról beszél, akkor áll a legközelebb egy fajta gyermeki nézőponthoz, amelyhez a megcélzott hallgatóság könnyen tud kapcsolódni.

És ezen a ponton, a lázadó fiatalok megidézésekor, a vers utolsó soraiban mintha meg is emelkedne a szöveg. „...egyszer régen azok a fiatalok, / akik pont úgy utáltak a csomós tökfőzeléket, mint te, / és nem szerették, ha piszkálják őket / azok a lányok és fiúk egyszer kettévágták / az egész világot, és nem félték, hogy belezuhanunk – / mert az a nap, ott, a március közepén olyan, / mint amikor trambulínon ugrálsz, és egyszer csak / nem zuhansz vissza soha többé...” Fontosnak tartom, hogy nem csak fiúkról van itt szó. A megemlékező gesztusa általában egyetlen nő szereplője van, mégpedig Laborfalvi Róza, és az ő emlékezetes gesztusa is egy férfiszóval kapcsolódik: emellett időnként Szendrey Júliát is szokták emlegetni, ám őt sem önjógnak, hanem Petőfivel való házassága miatt. Pedig akár kettejük, akár például Kossuth Zsuzsa vagy Teleki Blanka szerepvállalásáról is lehetne szólni, de mindez el szokott sikkadni az ünnepi beszédekben – ezért lényeges, hogy itt „lányok és fiúk” vágiák kette a világot.

Forrás: <https://csimota.hu/termek/felbevagott-marcius>

Mindkét nem számára igen erős azonosulási lehetőségeket kínál tehát a szöveg, hiszen két irányból is rámutat, hogy „te” is lehetnél ez a fiatal: a mai gyerekek olyanok, mint a márciusi ifjak (te sem szereted a tökfőzeléket, ahogyan ők sem szerették), és a márciusi ifjak olyanok, mint a mai gyerekek (ők is úgy ugrálnak, mint te a trambulínon). A svéd típusú gyerekversek nagy része csattanószerű gondolatindánnyal, itt sincs ez másként, az utolsó sor meglehetősen és már-már filozofikus. Bizonyára mindannyian láttunk már trambulínozó gyerekeket, és emlékszünk rá, mekkora örömet szerez nekik ez a játék. A trambulínozás „célja”, ha van neki olyan, hogy minél magasabbra ugorjanak – a magasba emelkedésnek ezt a pillanatőredékét méréviti ki a vers utolsó sora. Ez a szabadság, az idill, sőt, a mámor pillanata. A vers azt sugallja, hogy március 15. enni szólni a márciusi ifjak maguk is elérhették, hogy sikerült kivívniuk a függetlenségüket, és nem zuhannak vissza soha többé. A történelemkönyvekből persze tudjuk, hogy a forradalmat egy levert szabadságharc, egy véres megtorlóssorozat követte, s ezek a következmények rendszerint elhangzanak az ünnepeken is – de miért ne gondolhatnánk úgy március 15-re, mint az önfeladás, a kötöttségektől alóli felszabadulás kimerített pillanatára?

Ebben a furcsa, zárkózott élethelyzetben nem fogunk a főtéren gyülekezni, nem fogunk koszorúkat elhelyezni a Kossuth-szobroknál, nem fogjuk a *Nemzeti dal* hallgatói iskolás gyerekek előadásában. Otthon leszünk, és akár egyedül, akár párosban, akár gyerekeinkkel együtt elgondolkozhatunk rajta, mit jelent nekünk ma, bő másfél évszázaddal később március tizenötödike. Ennek a töprengésnek Kollár Árpád szövege és Grela Alexandra rajzai adhatnak irányt – és reméljük, jövőre már egyre több gyerek fog úgy ünnepelni, hogy ez a különleges alkotás eljut hozzájuk papírszínházas előadás formájában.

Kollár Árpád – Grela Alexandra: *Félbevágott március*. Csímota, 2021.

Hozzászólások

Kapcsolódó bejegyzések

„Érdemes kockázatot vállalni”

2016. 10. 28.

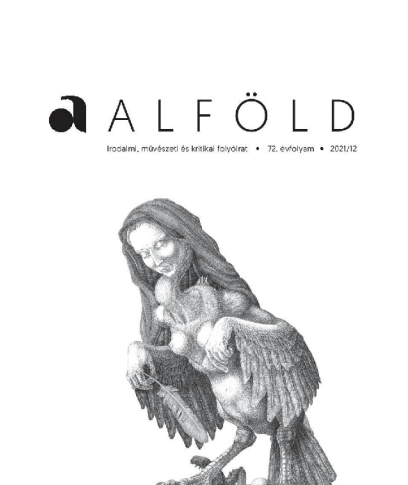
Tojásgyárból az egzotikus városba

2024. 04. 06.

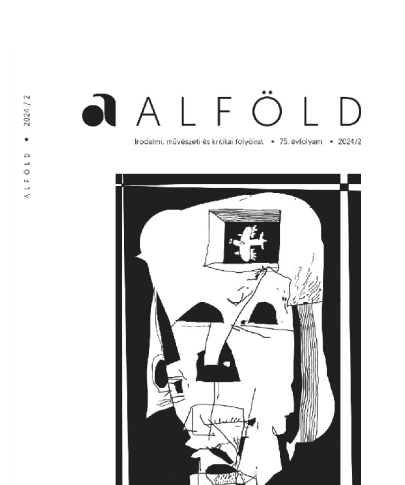
Szabad-e versekkel gyurmázni?

2023. 10. 24.

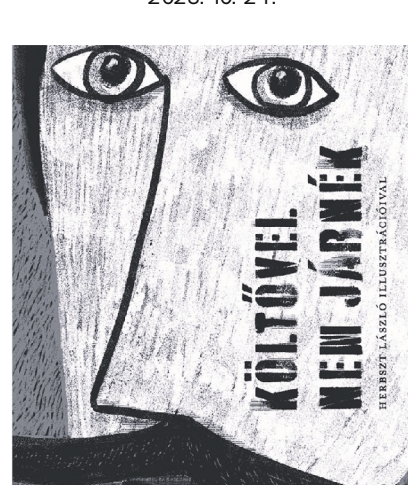
Megjelent az Alföld 2021. decemberi száma

2021. 12. 06.

Megjelent az Alföld 2024. februári száma

2024. 02. 06.

Az ezerarcú Petőfi

2023. 06. 24.

SZERZŐ:
LOVAS ANETT CSILLA

PUBLIKÁVA:
2021. 09. 18. | ALFÖLD, ÉRTÉKELŐ PROZA

Lovas Anett Csilla 1987-ben született Sátoraljaújhelyben, a Debreceni Egyetemen 2012-ben végzett magyar nyelv és irodalom szakon, a Debreceni Református Hittudományi Egyetemen hittanár-nevelés szakon, több évig ugyanott oktatástervezésként dolgozott, jelenleg PHD-hallgató a Debreceni Egyetemen. Publikációi többek közt az ITK, az Alföld, a Zempléni Múzea és a Székholton hasábjában, valamint a KULter.hu-n és a Magyarjátékszínen jelentek meg.

Címkék: Csímota Kiadó, Grela Alexandra, Kollár Árpád, Lapis-Lovas Anett Csilla, Papírszínház

← Előző

Következő →

Sopotnik Zoltán verse

Fajzattá tettél

ALFÖLD: SZELLEMI MŰHELY ALFÖLD STÚDIÓ ALFÖLD-DIÓ ALFÖLD KÖNYVEK FOLYÓIRATUNK TÖRTÉNETE

ABOUT US

IMPRESSZUM

SZERZŐINK

TÁMOGATÓINK

A weboldalon a minőségi felhasználói élmény érdekében sütiket használunk. Ismerje meg tájékoztatónkat erről, vagy a [beállításoknál](#) akár ki is kapcsolhatja őket.

Elfogad